

Hälsa och nöje för många – eller dyrt byggande för få?

Nationalstadsparken mellan Husarviken och Stadion är idag ett sargat och förslummat landskap. Området är också en farligt svag länk i parkens ekologiska infrastruktur. Nu hotar den planerade bostadsbebyggelsen öster om Husarviken tillsammans med en fortsatt utbyggnad av trafikapparaten att ytterligare skada landskapsbilden i hela denna del av Nationalstadsparken.

Trots både rådande brister och ett starkt exploateringsstryck saknas en samlad planering som syftar till att bevara och utveckla områdets natur-, kultur- och rekreationsvärden i enlighet med Nationalstadsparken övergripande målsättning. Här planeras för exploatering.

Därför lägger vi nu fram en idéskiss till användning och gestaltning av området mellan Husarviken och Stadion med ett annat värdeperspektiv. Syftet är att långsiktigt säkerställa och utveckla Nationalstadsparkens natur- och kulturvärden och att samtidigt ta till vara områdets unika möjligheter att utvecklas till ett centrum för idrotts- och friluftslivet i Stockholm.

I idéskissen har särskild tonvikt lagts på att illustrera hur man kan:

- skapa ett centrum för idrotts- och friluftsliv med ett rikt varierat utbud som samtidigt skall vara ett inbjudande genomgångsrum till Norra Djurgårdens strövområden
- säkerställa områdets viktiga funktion som ekologisk spridningszon mellan Södra och Norra Djurgården
- förtydliga rumsliga gränser och sammanhang i landskapet
- återskapa förlorade skönhetsvärden och historiska sammanhang i landskapet kring Husarviken och samtidigt stärka den biologiska mångfalden i området

Följande text refererar till en skiss av en vision över Husarviken som Sture Koinberg har framställt.

Nationalstadsparkens möte med staden

Kulturlandskapen i Nationalstadsparken övergår till ett parklandskap i gränsområdet mellan stad och landskap. Förslaget beskriver en tänkbar utformning av denna gränsszon. Grundtanken är att området kring Husarviken ingår i denna gränsszon där idrott och friluftsliv ges utrymme att utvecklas tillsammans med kulturella aktiviteter och begränsad bostadsbebyggelse. Här finns plats för många av de 67 olika idrottsföreningarna att utnyttja befintliga anläggningar och bygga nya. Plats för lek, friskvård och allehanda friluftaktiviteter tillskapas härigenom för Stockholms befolkning. Kulturella aktiviteter orienteras till gasklockorna och till den föreslagna amfiteatern samt till befintlig bebyggelse.

Ett nytt konferenscentrum kan förläggas i nära kontakt med tunnelbanan och med front ut mot Värtans vattenrum. Anläggningen bör ges internationell standard.

Husarvikens södra strandlinje förändras och utformas till en strandpark.

En hamnanläggning för mindre båtar anlägges vid Husarvikens mynning i Värtan. Tanken är att båtturen kan utvecklas i denna del av Stockholm.

Befintlig bebyggelse på gasverksområdet utnyttjas till kulturella ändamål samt för friskvård och

idrott. Kompletterande bebyggelse i strandområdet kan vara byggnad för kanotsport, friluftsgård samt orangeri. Även andra byggnader för idrott och friluftsliv kan behövas i strandzonen. Bostadsbebyggelse med ekologiskt byggande har föreslagits vid stora gasklockan samt i västra slutningen av Hjorthagen.

Norra länkens tunnelöppningar förlängs så att ett sammanhängande grön korridor leder ut mot Husarvikens nya parklandskap. Järnvägen bör på sikt förläggas under jord eller slopas.

Nya gångförbindelser från stadslandskapen ut mot parken kan därigenom bli möjliga ut mot Nationalstadsparkens kulturlandskap. Lidingövägen trädplanteras från Valhallavägen ut till Lidingöbron. Ett flertal nya gångförbindelser från Östermalm och gårdet leder ut i parklandskapen. De rumsliga sambanden i landskapen restaureras och nyskapas i samband med utbyggnaden av olika aktiviteter.

Funktioner inritade i planen

1. Nationalstadsparkens landskap berikas genom restaurering av vattenflöden och nyplantering. Mark som skadats restaureras.
2. Husarvikens södra strand skall restaureras. Den markanta utfyllnadsgränsen omformas. Den södra stranden utformas till en strandpromenad med bryggor och gångvägar. Vintertid spolas en isbana kring viken. En ny bro byggs vid vikens mynning. Den befintliga båtuppläggningsplatsen flyttas och båthamnen flyttas.
3. Hamnanläggning för turisttrafik och mindre båtar. Enkla övernattningsstugor har skisserats vid hamnen.
4. Ett nytt Konferenscentrum med direktanslutning till tunnelbana.
5. Kanotsportanläggning. Husarviken ger stora möjligheter för kanotsporter.
6. Tennisplaner för allmänheten. En mindre byggnad för omklädning anlägges. Tennisplanerna i Hagaparken flyttas till detta område.
7. Fotbollsplaner i gräs med löparbana 100 m. Läktare i gräs anlägges i slänten.
8. Gräsfält för fria aktiviteter.

9. Idrottshallar nedanför den sprängda bergskanten.
10. Befintlig bebyggelse används för kultur och idrott samt friskvård.
11. Amfiteater kompletteras gasklockorna.
12. Friluftsgård med omklädning och restaurang i anslutning till upprustad park.
13. Orangeri med trädgårdsanläggning i anslutning till ny park.
14. Öppna landskapsrum förbinder Djurgårdslandskapet söder om järnvägen med landskapet vid Husarviken.
15. Ny väg där även bussen kan färdas.
16. Ny anslutningsväg mot Uggleviken.
17. Befintliga gasklockor rivs och ersätts med bostadsbebyggelse.
18. Nytt bostadsområde med ekologiska experimenthus.
19. Tunneln för Norra Länken förlänges så att ett sammanhängande landskapsrum åstadkommes mellan de olika parkdelarna.
20. Järnvägen med sina staket utgör en begränsning ur ekologisk synpunkt. Järnvägen bör slopas eller läggas i tunnel.
21. Befintlig bilbro blir gång- och cykelbro samt utnyttjas av hästsporten i området.
22. Tennisstadion utbygges till internationell standard med flera inomhusbanor och tennisplaner i gräs med läktare.
23. Lidingövägen trädplanteras.
24. En dagvattendamm anlägges i ett framtida gräsfält.

25. Nuvarande körväg minskas till en gång och cykelväg.

26. Två nya gångvägar genom militärens område förbättrar tillgängligheten till parken.

27. En gräsläktare avslutar idrottsarenan mot Lidingövägen.

28. Bilverksamheten borttages, en byggnad rives och området planteras och begagnas för lek och idrott.

29. Vattendammar för dagvatten anlägges i dalstråket.

30. Nya gångvägsförbindelser från Valhallavägen in mot parken anlägges.

Nedanstående text är citerad från en längre text av Lars Liljegren, ordförande i Stockholms Idrottsförbund

”På cykel i framtidens Östermalmsområde

Låt oss tillsammans göra en cykeltur från Ropstens tunnelbanestation och se vad vi hittar om fem år.

I det gamla gasverksområdet har nya idrottsanläggningar fått plats i de gamla vackra tegelröda industribyggnaderna. Där hittar vi bowlare, bordtennisspelare och boxare, och alla de andra i idrottens alfabet från A som i Akademisk idrott till den sista, V, som i volleyboll.

Vi fortsätter en bit, och plötsligt har vi en vacker utsikt mot Husarviken till höger, strax efter de båda gasklockorna i tegel. Nere i den muddrade viken med den uppröjda stranden ser vi kanotister och roddare tävla med optimistjollar om utrymmet på vattenspegeln. Där hittar vi också klubbhusen för

vattensporternas föreningar.

Förlåt, vi åkte förbi de båda gasklockorna utan att säga något. Där finns nu både idrotts- och kulturevenemang. Nyss fick de ett EU-pris för bästa renovering.

Så tar vi av mot det gamla Östermalmsområdet. Till vänster bort mot Hjorthagen ser vi de många och vackra nya bostäderna. De som bor där gläder sig åt alla möjligheterna till motion och friluftsliv. Många går varje helg genom idrottsområdet vid Husarviken för att glädja sig åt den frihet och tystnad som Norra Djurgården erbjuder, endast några kilometer från Stockholms centrum. Idrottens rum är en naturlig övergång, en sluss mellan bostaden och skogen.”

Här följer en text av Lennart Holm från ett medborgarplaneringsprojekt som Kommittén för Gustavianska Parken driver.

Friluftsstråket

Nu kommer byggandet av Norra länken med enorma ingrepp i naturmarken, dess topografi och biotoper. Ingreppen måste styras så att de gynnar stråkets utveckling till en för det norra stadsområdet angelägen lunga, en attraktiv ”biotop”. Främst gäller det att öppna området söderut för dem som går, cyklar eller åker skidor - de spärrar som Värtajärnvägen och tillkommande Länken-tunnel och ev snabbspårväg utgör måste överbyggas. Fordonstrafiken genom området måste avlysas. Öppna områden som Uggleviken, Fiskartorpet, Stora Skuggan, stränderna vid Värtan och kring de små insjöarna måste få lagom vård. En anläggning för amatöridrott och parkservering (en syster till Hellasgården) vid Husarviken bör prövas. Det ekologiska skyddet måste präglade alla åtgärder i friluftsstråket.

Nedanstående text av Peter Schantz är ett utdrag ur kapitlet "Det historiska landskapets kulturvärden. Hur kan beskrivningarna utvecklas?" i boken Nationalstadsparken – ett experiment i hållbar utveckling (Formas, Stockholm, 2002)

"Den bortglömda viken – ett exempel på immateriella världens betydelse

I Fredmans epistel nr 71 ger Bellman en miljöbeskrivning som har blivit klassisk: "Är ke det gudomligt, Fiskartorpet, vad? Gudomligt att beskåda! Än de stolta stammar som stå rad i rad, med friska blad? Än den lugna viken som går fram? – Åh ja! Än på långt håll mellan diken åkrarna! Är ke det gudomligt, dessa ängarna? Gudomliga! Gudomliga!".

Det är Husarviken som beskrivs och Fiskartorpet är Karl XI:s fiskarstuga som finns kvar än idag. Redan för jaktparken Djurgårdens instiftare intog alltså denna plats med sin intimitet och rikedom på vattenspeglar en särställning, och när den fiskeintresserade kungen 1682 gav stockholmarna fri tillgång till fiskevatten var ett område undantaget: Husarviken. Även näste monark hade ett stort intresse för Djurgården – en skiss till tempel och grottor inom ramen för ett lustslottprojekt, signerad Nicodemus Tessin d.y., sändes till Karl XII i Bender år 1712. Tänkt placering var "uppå Fiscaretorps berget" med Husarviken i blickfånget.

Senare under 1700-talet när en ny natursyn gav upphov till det engelska parkidealet värderas ändå denna del av jaktparken högt. Inför det stora gustavianska parkprojektet kring Brunnsviken frågade Gustav III skulptören Sergel om han under sin studieresa ute i Europa "hade sett många ängelska trädgårdar". Sergel svarade: "Jag har sett den vackraste ängelska trädgård för mera än tolv år sedan, innan jag reste ur Sverige. Ers Maj:t eger den på sin egendom, det vackra Fiskaretorpet på

Djurgården". Diplomaten och poeten Gustaf Philip Creutz uttryckte en snarlik ståndpunkt från sin parisiska utblickspunkt.

Att inte en park i staden kan ersätta en naturpark vet dagens stockholmare. 1794 uttryckte en av stadens invånare, C.C. Gjörwell, det på följande sätt: "När jag går en eller annan gång i Alléen fram och tillbaka i Kongs-Trägården, så är ögat redan trött av denna Konstens Rike, medan jag aldrig känner saknad, mindre ledsnad, nej medan jag njuter förnyade, allt mera lifvade känslor, under framflytande på Djurgårdsviken, under gående uti Parken omkring Fiscaretorpet och vid Skuggan". Platsen betydelse speglas också i bildkonsten.

En upplysning om hur integrerad denna del av Djurgården var i ett större sammanhang, ej helt olikt det som nationalstadsparken skall hantera, ges i ett annat brev av Gjörwell. Han beskriver där Gustav III:s pastorala planer och säger att om de verkställs "så komma våra barn en gång vandra på bara elyseiska fält, allt ifrån Lofön, öfver Karlberg, Haga, Fiskartorpet, hit ut till Valdemarsön, förbi Tivoli, Frescati och Albano".

Bilderna från 1700-talet speglar att en ny natursyn bryter fram och vid Husarviken får den en av sina första förankringar i svensk natur. Den blir därigenom en symbolisk plats för friluftslivets födelse i Sverige. När dess organiseringsfas inleds drygt hundra år senare är samma område i fokus för Friluftsförbundet redan vid dess start 1892 då planerna på skidanläggningen Fiskartorpet har sin början. Djurgårdsförvaltningens pågående avveckling av bebyggelseområdet vid Fisksjöäng i syfte att återställa det till naturmark liksom Världsnaturfondens restaurering av Lillsjön som våtmark 1996 gör att området vid Husarviken nu även blir symboliskt laddat med vår tids ekologiska och sociala naturvård inriktad på att återskapa förlorade naturvärden."